

**NECAZURILE, DURERILE ȘI SUFERINȚELE –
FORME ALE IUBIRII MILOSTIVE
A LUI DUMNEZEU**

Pr. prof. dr. Ioan C. TEȘU

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Dimitru Stăniloae”,
Universitatea „A.I. Cuza” Iași

Abstract

Having their ultimate origin in the ancestral sin, amplified by personal sins, the sorrows, the suffering and diseases are signs of God's love and mercy, evidences of His all-knowing-wisdom. The borderline situations, the dramatic circumstances of life, the trials and pains are not signs of abandonment or forgetfulness of God, but is a difficult test to be passed through soul's dignity and nobility, faith, patience and prayer, in hope of eternal reward from God.

The transient sufferings and afflictions are signs of divine election, experienced by the Christian believer on his way to the future and eternal joys. The task of undertaking and bearing are considered in the Orthodox faith the highest charisma, the most important gift that man can attain for his future, for the immortal and joyful life.

Keywords: Orthodox Spirituality, Christian Anthropology, suffering, healing, Philokalic Theology

Adeseori omul își pune întrebări referitoare la cauzele și scopul încercărilor și ale suferințelor. Având originea ultimă în păcatul strămoșesc, amplificat de păcatele personale, pătimirile „fără de voie” sunt semne ale iubirii milostive a Părintelui ceresc, dovezi ale atotînțelepciunii Sale, ale dorinței de răscumpărare a neamului omenesc din păcat și de mântuire a omului. „Întâmplările dureroase”¹

¹ Sfântul Marcu Ascetul, *Despre cei ce cred că se îndreaptă din fapte*, în *Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. I, traducere, introducere și note de Pr. prof. dr. Dimitru Stăniloae, ediția a IV-a, Editura Harisma, București, 1993, p. 332.

sau necazurile ce vin asupra omului, arată Sfântul Marcu Ascetul, „sunt roadele păcatelor proprii”², „făcute mai-înainte”³.

Răspunzând la întrebarea: De unde vin boala⁴ și suferințele trupești?, Sfântul Vasile cel Mare învață că „nu se poate spune că boala este necreată, dar nici că este creatură a lui Dumnezeu. Nu! Ființele au fost create cu o structură naturală potrivit firii lor și au fost aduse la viață având desăvârșite toate mădularele, se îmbolnăvesc când își pierd starea naturală de viațuire, își pierd sănătatea printr-o viațuire rea sau dintr-o pricină oarecare ce aduce îmbolnăvirea trupului. Deci Dumnezeu a făcut trupul, nu boala; a făcut sufletul, nu păcatul; sufletul se înrăutățește când se îndepărtează de starea lui naturală”⁵.

Sfântul Maxim Mărturisitorul consideră că Dumnezeu îngăduie ca necazurile să ne încerce din cinci cauze: 1) dobândirea puterii de a discerne virtutea de păcat; 2) odată dobândită virtutea, prin nevointă și asceză, să fie păstrată „sigură și nestrămutată”; 3) dobândirea smeritei cugetări; 4) lepădarea și ura păcatului care le-au creat; și 5) conștientizarea slăbiciunii personale și a ajutorului dumnezeiesc⁶.

² *Ibidem*, p. 311.

³ *Ibidem*, p. 332.

⁴ Din perspectiva unei medicine creștine, boala include mai multe semnificații: leziuni morfologice (inflamații, răniri, lipsă de substanță, tumori benigne și maligne, scleroză, degenerare, atrofii, hipertrofii etc.); afectarea funcției mădularelor (hipofuncții, hiperfuncții, secreții și hipersecreții, tulburări de peristaltică, disritmii, bradipsihie, impotență funcțională, agitație psihomotorie, tulburări cognitive, tulburări de personalitate etc.); dezechilibrul relației dintre cele două elemente constitutive ale alcătuirii umane – trup și suflet (revoltă, cărtirea, neasumarea bolii etc.), vicieria sufletului (întărâtare, împietrirea sufletului etc.), slăbirea, până la rupere, a relației cu Dumnezeu (răcirea credinței, împuținarea rugăciunii, absența pocăinței). Cf. Prof. dr. Pavel Chirilă, Prof. dr. Lucian Gavrilă, Conf. dr. Cristina Gavrilovici, Drd. Andreea Bândoiu, *Principii de bioetică. O abordare ortodoxă*, Editura Christiana, București, 2008, p. 143.

⁵ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, Omilia a IX-a, VII, traducere, introducere, indici și note de Pr. Dumitru Fecioru, în col. „Părinți și scriitori bisericesti”, vol. 17, EIBMBOR, București, 1986, p. 443.

⁶ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste. Suta a doua*, în *Filocalia sfințelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. II, traducere, introducere și note de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1993, pp. 92-95.

Pentru Cuviosul Nichita Stithatul, nevoințele trupești echilibrează excesele săvârșite de om, aducându-i ușurare de păcate, nevinovăție și bucurii sufletești⁷. Un adevăr de netăgăduit al vieții duhovnicești este acela că lipsa de discernământ și de înfrânare la tinerețe duce la aspre nevoințe, suferințe și renunțări la maturitate și la bătrânețe. Din punct de vedere creștin, toate aceste slăbiciuni și neputințe au ca rol întoarcerea omului la viața virtuoasă și sănătoasă. Sfinții Părinți răsăriteni învață că, din punct de vedere moral, cultivarea virtuților și a faptelor bune constituie starea de sănătate a sufletului. Păcatul constituie o stare contrară firii, o stare paranaturală, însă, oricât de puternică și îndelungată ar fi robia sufletului față de păcate și de patimi, el are puterea de a se izbăvi din acest întuneric și din boala sufletească, are posibilitatea de a-și „veni în sine” și de a-și redobândi sănătatea launtrică, prin ruperea de păcate și prin practicarea virtuților.

Ava Dorotei, ucenic al Sfântului Ioan Scărarul, învață că tot ceea ce ni se întâmplă în viață, bun sau rău, se petrece cu îngăduința sau iconomia dumnezeiască, având ca scop eliberarea de păcate, înmulțirea virtuților și dobândirea răsplății din partea lui Dumnezeu. Cauza suferințelor și a nevoințelor „fără de voie” o constituie, potrivit duhovnicescului Părinte, fuga noastră de osteneți și eforturi ascetice, căci, spune el, „dacă am voi să ne nevoim puțin, nu am avea de suferit multe neazuri, nici să ne ostenim mult”⁸.

Multe persoane doresc să-și trăiască din plin viața, să se bucure de fiecare clipă prezentă, căutând ceea ce este plăcut și ușor și încercând să evite orice formă de nevoință sau asceză. Încercările și pătimirile trupești „fără de voie” compensează această lipsă în plan spiritual, ele fiind socotite o a doua formă de asceză, uneori mai aspră și mai dureroasă decât cea dintâi – asceza creștină –, și

⁷ Cuviosul Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, în *Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. VI, traducere, introducere și note de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, 1977, p. 248.

⁸ Ava Dorotei, *Ale celui între sfinți, părintelui nostru Dorotei. Felurite învățături lăsate ucenicilor săi când a părăsit mânăstirea Avei Serid și a întemeiat cu ajutorul lui Dumnezeu mânăstirea sa, după moartea Avei Ioan, proorocul, și după tăcerea desăvârșită a Avei Varsanufie. X. Despre trebuința de a călători pe calea lui Dumnezeu cu scop bun și cu trezvie*, în *Filocalia...*, vol. IX, p. 575.

datorată tocmai lipsei ei. În alți termeni, putem spune că, dacă nu ne-am ostenit atunci când am fi putut și ne-ar fi fost mult mai ușor, vom fi nevoiți să o facem de nevoie și de multe ori atunci când puterile noastre vor fi mai slăbite și mai împuținată. Așadar, boala și suferința trupească i se socotește omului ca o formă de asceză, conducându-l pe acesta, dacă este prea târziu pentru redobândirea deplină a sănătății somatice, măcar la starea de sănătate spirituală. Sfântul Ioan de Kronstadt spune, în acest sens, că „pentru plăcerile de voie, la tinerețe, vin bolile fără de voie, la bătrânețe”⁹.

Sfântul Ioan Gură de Aur consideră boala pedeapsă pentru păcatele personale, pentru lipsa de discernământ în cele spirituale și semn de absență a cumpătării și înfrânării în cele trupești. El ne îndeamnă să nu ne întristăm pentru suferințe, ci să ne bucurăm pentru că, prin ele, Dumnezeu ne șterge păcatele și ne dă cununa mântuirii sau, cum spune Sfântul Părinte, „cu cât va fi mai grea boala, cu atât mai strălucitoare va fi și cununa”¹⁰.

Sfântul Ioan identifică cinci rațiuni tainice ale tuturor încercărilor și suferințelor: a) pentru a nu ne mândri cu darurile sau calitățile noastre; b) pentru a dobândi și cultiva virtutea smereniei; c) pentru a ne elibera și lepăda deplin de păcatele și fărădelegile în care am trăit; d) pentru a ne căli și a dobândi tărie și rezistență morală „mai tare decât fierul”¹¹; e) pentru a simți, în mod propriu, visteria darurilor primite și ajutorul lui Dumnezeu și a întrezări răsplata Lui¹².

Într-o altă scriere a sa, Sfântul Ioan Gură de Aur identifică zece cauze generale pentru care Dumnezeu îngăduie ca omul să fie încercat, să suporte boli, dureri și suferințe: „(...) cea dintâi este: ca să nu se înalțe degrabă cu mândria din pricina mărimii isprăvilor și a minunilor, Dumnezeu îl lasă să se chinuiască. A doua este ca

⁹ Sfântul Ioan de Kronstadt, la Dr. Dimitri Avdeev, *De vorbă cu un psibiatru ortodox*, traducere din limba rusă de Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas, Editura Cartea Ortodoxă, București, 2006, p. 17.

¹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Către iudei*, VIII:7, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, traducere din limba greacă veche și note de Pr. prof. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 2007, p. 401.

¹¹ Idem, *Omilia la Matei*, Omilia a XIII-a, I, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 23, EIBMBOR, București, 1994, p. 154.

¹² *Ibidem*.

să nu creadă cineva despre ei că sunt mai presus decât firea omească, socotindu-i dumnezei, iar nu oameni. A treia este ca să se arate puterea lui Dumnezeu prin ei, căci prin cei slabi și neputincioși stăpânește și biruiește și propovăduirea o crește. A patra este ca mai arătată să fie răbdarea acelora, căci nu slujesc lui Dumnezeu pentru plată, ci și după atâtea rele ce pățimesc, arată atâta mulțumire, încât își arată dragostea nesmintită și completă față de El. A cincea este ca să filosofăm pentru înviere. Căci când vei vedea un bărbat drept și plin de multe fapte bune că a pățimit nenumărate necazuri și nevoi, și așa s-a dus de aici, și, nevrând, vei fi silit să cugeți despre judecata cea de acolo. Căci dacă oamenii, pe cei ce se ostensc pentru ei nu-i lasă să plece fără răsplătire, cu atât mai mult Dumnezeu, pe cei ce demult s-au ostent pentru El nu-i va lăsa neîncununați. Și dacă nu voiește să-i lipsească de răsplătirea ostenelilor lor, de nevoie este să credem că va fi o vreme, după sfârșitul de aici, în care vor fi răsplățiți pentru ostenelile lor cele de aici. A șasea este ca toți cei ce cad în nevoi să aibă îndeajunsă mângâiere, privind la aceia și cugetând la relele ce au pățimit aceia. Așteptarea este ca, atunci când vă îndemn la fapta cea bună a acelora, zicând fiecăruia din voi: «urmează lui Pavel» sau «urmează lui Petru», să nu socotiți, din pricina mărimii isprăvilor lor, că s-au împărtășit de altă fire și, astfel, să pregețați în a le urma. A opta este că de va trebui să fericim sau să ticăloșim, să învățăm pe care trebuie să-i socotim fericiți și pe care ticăloși și mișei (...). Și dacă va trebui să zicem și a noua pricină, că necazul mai curați și mai lămurii face pe cei ce se împărtășesc de el (...).?i putem zice și a zecea pricină (...). Că de avem ceva întinăciuni, prin răbdarea necazului, aici le lăsăm¹³.

Prin urmare, cauzele ultime ale tuturor acestor suferințe trupești și sufletești le reprezintă: 1) păcatul strămoșesc și perpetuarea, din cauza acestuia, în sufletul omenesc, a unei vulnerabilități și slăbiciuni care îl îndeamnă pe om să aleagă ceea ce este mai simplu și mai ușor, mai plăcut pentru trup și pentru viața prezentă, decât

¹³ Idem, *Omiliile care s-a rostit în Antiobia, în Biserica cea veche, la cuvântul Apostolului: „Folosește puțin vin pentru stomacul tău și pentru dusele tale slăbiciuni” (I Tim. 5,23)*, în vol. *Puțul care s-a tălmăcit din limba elinească de arhiepiscopul și mitropolitul a toată Ungrovlabia Kir Grigorie Dascălu pentru folosul neamului nostru*, Editura Anastasia, București, 2001, pp. 25-26.

pentru binele său spiritual și pentru viața veșnică; 2) păcatele părinților și ale predecesorilor noștri, care transmit o genă alterată din punct de vedere biologic și spiritual, prin care se transmite o gamă largă de slăbiciuni, pornind de la înclinații și predispoziții, mergând până la afecțiuni și boli dintre cele mai grave. Este interesant de subliniat faptul că acest „bagaj genetic” nu se referă numai la trup, ci și la suflet, pentru că, în codul său genetic, în genom, omul primește de la părinți sau predecesori calități ale arborelui genealogic, după niște mecanisme care nu sunt deplin descifrate încă, nici măcar de știința medicală; 3) păcatele personale, lipsa de înfrânare și de cumpătare, de discernământ și de trezvie, în plan fizic și sufletec, suferințele și bolile fiind în acest caz urmări firești ale exceselor personale și, totodată, căi de schimbare și reorganizare ale întregii vieți, cu speranța înlăturării durerilor și suferințelor trupești și a remușcărilor sufletești. Toate aceste pătimiri pot dobândi o valoare profund pozitivă, devenind căi de vindecare; 4) „pedagogia” sau „iconomia” divină, care are ca scop mântuirea omului, fie prin daruri și binecuvântări, fie prin încercări și suferințe, cel mai adesea utilizând și adaptând una din aceste două căi: blândetea sau asprimea, în funcție de starea duhovnicească și de reacția „pătimitorului”, însă întotdeauna respectând scopul esențial: mântuirea lui. În această situație, boala și alinarea, suferința și ușurarea, încercarea și mângâierea, momentele de „părăsire dumnezeiască” și de prezență milostivă alternează după voința lui Dumnezeu, spre mântuirea noastră. Modul acestei alternanțe, durata și intensitatea momentelor de „vizită” sau de „retragere” a ajutorului dumnezeiesc constituie o taină a iubirii lui Dumnezeu față de om, a cărei cunoaștere și înțelegere nu îi este omului întotdeauna deplin accesibilă. De altfel, într-o astfel de stare, omului nu îi este folositor să problematizeze, ci să își asume suferința și să caute să-și îmbunătățească situația sa duhovnicească, în speranța ajutorului din partea lui Dumnezeu și a încetării ei. Când însă mila dumnezeiască pare a întârzia, din motive greu de înțeles de omul încercat, deși această tăcere și întârziere vor avea, odată și odată un sfârșit, de folos pentru ușurarea situației sale generale îi este acestuia să se compare cu persoane mult mai virtuose, dar mai încercate decât el, lărgindu-și astfel puterile de a suporta durerile și suferința, având însă nădejdea ferm ancorată în mila și ajutorul lui Dumnezeu, în bunătatea și răsplata pe care le va primi de la ceresul Tată.

Sfântul Maxim Mărturisitorul numește prezența necazurilor în viața omului o formă de „mânie” a lui Dumnezeu, însă această nămiră este în sensul că omul, nu Dumnezeu, este cel care o atrage, iar când se petrece acest lucru, limitele încercărilor nu sunt deznădejdea și moartea, ci atotînțelepciunea și iubirea divină.

Chiar și atunci când este îngăduit să vină asupra omului astfel de necazuri și de suferințe, lucrul cel mai important de conștientizat este acela că Dumnezeu nu permite niciodată să fim încercați mai mult decât avem fiecare dintre noi puterea să suportăm. Încercările, durerile și suferințele primite sunt în limitele firii, proporționale, pe de o parte, cu greșelile noastre, dar și cu puterile noastre morale, pe de altă parte, deși, suportând dureri tot mai numeroase și mai intense, omul constată lărgirea capacității sale de a le primi și îndura. Ceea ce i se poate părea unei persoane nedepinsă cu suportarea durerii o suferință infernală, i se poate părea unei persoane care a gustat din belșug din cupa aceasta amară a durerilor, nesemnificativă. În plus, fiecare își împropriază și trăiește subiectiv, personal, durerile, suferințele, bolile, iar conduita în fața lor, capacitatea de a le suporta și a le valorifica în plan moral depinde nu doar de firea sau temperamentul său, cât mai ales de convingerile sale spirituale. Dacă pentru o anumită persoană un puseu de durere acută, indiferent de localizarea ei, poate constitui cel mai mare rău și vrăjmaș, pentru o altă persoană, durerile cronice cele mai persistente și intense îi pot deveni mijloc de exersare duhovnicească, iar boala un prieten și un aliat în viața sa morală. Niciodată, însă, nu avem certitudinea că, oricât de mult ne-am fi familiarizat cu aceste adevăruri din punct de vedere teoretic, atunci când ne vom întâlni cu suferința, o vom privi și trata cu aceeași liniște și detașare.

Situațiile-limită, împrejurările dificile din viață, încercările, necazurile, suferințele și bolile prezente nu sunt semne ale abandonului sau uitării din partea lui Dumnezeu, ci ale Proniei și milei Sale. Sfântul Marcu Ascetul consideră că fiecare dintre noi este tentat să dea interpretări subiective evenimentelor, prin prisma gândirii noastre și în favoarea noastră, însă „numai Dumnezeu știe cum i se potrivește fiecăruia ceea ce îi vine”¹⁴, înțelepciunea sau iconomia lui Dumnezeu fiind mai folositoare decât priceperea noastră¹⁵.

¹⁴ Sfântul Marcu Ascetul, *Despre cei ce cred...*, p. 319.

¹⁵ *Ibidem*.

În toate aceste încercări și suferințe „se ascunde mila lui Dumnezeu, care atrage la pocăință pe cel ce le rabdă și izbăvește de muncile veșnice”¹⁶.

Durerile și suferințele constituie o probă dificilă, un examen moral pe care trebuie să îl depășească omul. Cuviosul Paisie Aghioritul considera că prin intermediul acestora, creștinul dă „examene la răbdarea în dureri”¹⁷. Prin conduita sa în necazuri și suferințe, omul demonstrează atașarea lui față de lumea prezentă și de plăcerile ei iluzorii și efemere sau, dimpotrivă, dragostea sa față de Dumnezeu, nădejdea în bucuriile viitoare și în răsplata veșnică. Proba „feluritelor necazuri”, spune Simeon Metafrastul, „e îngăduită, după iconomia lui Dumnezeu, să vină asupra sufletelor, ca să se arate cele ce iubesc cu adevărat pe Domnul”¹⁸.

Prin toate aceste încercări, Dumnezeu Își arată calitatea Sa de Părinte iubitor și, chiar dacă le îngăduie, nu o face pentru a ne pedepsi cu asprime, ci în vederea întoarcerii noastre. Îngăduința iconomică sau povățuitoare de care dă El dovadă este „pentru că ne-am îndepărtat de El și ne-am lenevit; nu caută să ne zdrobească, ci Se silește să ne îndrepte, așa cum fac părinții cu copiii lor neascultători: se mânie și se supără pe copii, nu ca să le facă rău, ci ca să-i abată de la copilăriile și păcatele tinereții spre o purtare bună”¹⁹.

Dumnezeu, pe toate le face spre mântuirea noastră, iar în durerile și suferințele noastre „nu trece cu vederea necazul ce ni se întâmplă”²⁰, ci îl ușurează și ne răsplătește. Mai mult decât bucuriile

¹⁶ *Ibidem*, p. 329.

¹⁷ Cuviosul Paisie Aghioritul, *Cuvinte dubovnicești*, IV: „Viața de familie”, traducere din limba greacă de Ieroschim. Ștefan Nuțescu, Schitul Lacu – Sfântul Munte Athos, Editura Evanghelistos, București, 2003, p. 212.

¹⁸ Simeon Metafrastul, *Parafrază în 150 capete a Sfântului Simeon Metafrastul la cele 50 de Cuvinte ale Sfântului Macarie Egipteanul*, în *Filocalia...*, vol. V, p. 371.

¹⁹ Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, Omilia a VIII-a, II, în *vol. cit.*, p. 406.

²⁰ Ava Dorotei, *Ale celui între sfinți, părintelui nostru Dorotei. Felurite învățături lăsate ucenicilor săi când a părăsit mănăstirea Avei Serid și a întemeiat cu ajutorul lui Dumnezeu mănăstirea sa, după moartea Avei Ioan, proorocul, și după tăcerea desăvârșită a Avei Varsanufie. XIII. Despre trebuința de a răbda încercările fără tulburare și cu mulțumire*, în *vol. cit.*, p. 610.

și reușitele noastre, „necazurile și încercările sunt cea mai mare dovadă că Iubitorul de oameni Dumnezeu ne poartă de grijă²¹, pedepsele pentru păcatele săvârșite fiind „purtarea de grijă a lui Dumnezeu”²², prin care suntem ajutați să ne pocăim și să ne mântuim. Pedepsele și cercetările Sale, consideră Sfântul Ioan Gură de Aur, constituie „iconomia educativă”²³, prin care avem șansa a ne curăți de păcate, spre o viață fericită și veșnică.

Fie atunci când ne iartă, fie când ne „ceartă” și ne pedepsește, rostul ultim al acestor „probe” morale îl constituie însănătoșirea sufletului, spre dobândirea mântuirii, chiar dacă aceasta se face cu prețul unor dureri și suferințe trecătoare. Oricine cunoaște faptul că lucrurile importante în viață, de care depinde împlinirea vremelnică, dar mai ales mântuirea sau fericirea veșnică, presupun eforturi îndelungate și stăruitoare, renunțări și luptă. Dacă aceste nevoițe sunt valabile în privința vieții acesteia, cu mult mai necesare sunt pentru dobândirea vieții viitoare fericite. Atât prin unele, frumoase și fericite, cât și prin celelalte, dureroase și neplăcute, ne susține și ne ajută Același Părinte Bun, Doctor al sufletelor și al trupurilor noastre, Care, asemenea medicilor, „când îngrijește pe un bolnav, nu-l ține nici mereu nemâncat, nici nu-l lasă să mănânce cât vrea, ca nu cumva mâncarea prea multă să dea naștere la febră și să-i mărească boala, iar nemâncarea să-l slăbească și mai mult, ci face tot ce trebuie, gândindu-se la puterea bolnavului, și-i dă cu grijă doctoriile. Tot așa și iubitorul de oameni Dumnezeu, cunoscând folosul fiecăruia dintre noi, uneori ne lasă să ne meargă bine, alteori, ca să ne încerce, aduce peste noi încercări. De suntem virtuoși, prin năvala încercărilor ajungem mai străluciți și atragem asupra noastră mai multă bunăvoință; de suntem păcătoși

²¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la Facere (II)*, Omilia a XLIV-a, VII, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori bisericești”, vol. 22, p. 313.

²² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre mărghința putere a diavolului*, Omilia I.7, în vol. *Despre mărghința putere a diavolului. Despre căință. Despre necazuri și biruirea tristeții*, traducere de Pr. prof. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 2002, p. 22.

²³ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua. Tâlcuiri ale unor locuri cu multe și adânci înțelesuri din sfinții Dionisie Areopagitul și Grigorie Teologul*, traducere din grecește, introducere și note de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, EIBMBOR, București, p. 272.

și primim cu mulțumire năvala încercărilor, aruncăm de pe noi sarcina cea grea a păcatelor și dobândim multă iertare²⁴.

Ajutorul lui Dumnezeu este nevăzut și tainic, simțit în sufletul credincios ca putere de îndurare și ușurare a poverii suferinței și el este total necunoscut celui ce nu înțelege rostul înalt al acestor „probe”, căci, spune Sfântul Petru Damaschinul, „ispitele sunt arătate, iar ajutorările nearătate...”²⁵ sau, după cuvântul Sfântului Maxim Mărturisitorul, „numai cine a cunoscut slăbiciunea firii omenești a făcut experiența puterii dumnezeiești”²⁶.

Dumnezeu, consideră Nil Ascetul, este alături de cel aflat în suferință, rânduind, după atotînțelepciunea Sa, prelungirea sau curmarea suferinței. În cel dintâi caz, el îi dăruiește sufletului „o putere care să țină cumpăna slăbiciunii, încât să putem purta și durerea venită din neputință și să primim încă și cununi pentru bărbăție...”²⁷. În cel de-al doilea caz, El, Cel ce este „Izvorul mântuirii și al înțelepciunii”²⁸, va pune capăt durerilor și suferințelor, spre ușurare, odihnă și răsplată veșnică.

În lupta sa împotriva răului și a păcatelor, a durerilor și a suferințelor trupești și spirituale, omul are, pe lângă ajutorul Milostivului Dumnezeu, pe cel al îngerilor și, în mod deosebit, al sfântului înger păzitor al vieții sale. Aceștia ne slujesc și ne întăresc, mângâindu-ne tainic durerile și alinându-ne suferințele²⁹.

Pe drumul acesta al pătimirilor mântuitoare, „Domnul, apropiindu-Se în chip nevăzut, călătorește cu toți cei ce-au început să umble pe calea poruncilor Sale...”³⁰, fiind aproape „de cei ce vor

²⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia la Facere (II)*, Omilia a XL-a, III, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori bisericești”, vol. 22, EIBMBOR, București, 1989, p. 76.

²⁵ Sfântul Petru Damaschinul, *Învățăturile dubovnicești ale Sfântului Petru Damaschin. Cartea a doua. Cuvântul XI: Despre darul de a deosebi fapăturile sensibile după fire*, în *Filocalia...*, vol. V, p. 226.

²⁶ Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste. Suta a doua...*, p. 88.

²⁷ Nil Ascetul, *Cuvânt ascetic*, în *Filocalia...*, vol. I, p. 216.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Ioan Carpatinul, *Una sută capete de mângâiere*, în *Filocalia...*, vol. IV, p. 164.

³⁰ Cuviosul Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință. Suta a doua a capetelor naturale, despre curăția minții*, în *Filocalia...*, vol. VI, p. 299.

să rabde pentru El încercarea (...)”³¹ și arată răbdare și nădejde de mântuire.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă să nu ne descurajăm și să nu deznădăjduim, chiar și în cele mai grele necazuri și suferințe, cugetând că Dumnezeu ne-a părăsit, ci să Îl căutăm prin ele și să așteptăm mângâierea Sa. Necazurile nu sunt „dovadă că Dumnezeu ne-a părăsit, spune el, sau că ne-a trecut cu vederea! Dimpotrivă, tocmai aceasta să fie dovada cea mai puternică pentru noi că Dumnezeu ne poartă de grijă. De avem poveri de păcate în spatele nostru, vom putea să le ușurăm, dacă arătăm răbdare în încercări și dacă-I mulțumim lui Dumnezeu; iar dacă nu avem multe păcate, iarăși și așa ne vom bucura de și mai mare bunăvoință din partea lui Dumnezeu, dacă îndurăm încercările, mulțumind lui Dumnezeu. Darnic fiind Stăpânul nostru și cu grijă mare de mântuirea noastră, pune adeseori înaintea noastră, ca o școală, valuri de încercări și de lupte, pentru ca, făcând și noi tot ce depinde de noi, să ne bucurăm din belșug de purtarea Sa de grijă”³².

Necazurile îndurate mișcă „mila lui Dumnezeu”³³, El fiind aproape de „inima întristată a celui ce strigă în necazul lui spre El”³⁴, arătându-și, în sufletul încercat, „marea Sa iubire de oameni, potrivit cu asprimea durerilor și a întristării lui”³⁵.

Suferințele și durerile răbdate cu demnitate și mulțumire conduc sufletul la „poarta milei”³⁶ dumnezeiești, Hristos descoperindu-Se ca „port al necazurilor noastre”³⁷.

³¹ Sfântul Petru Damaschinul, *Învățăturile dubovnicești ale Sfântului Petru Damaschin. Cartea a doua. Cuvântul V: Despre răbdare*, în *vol. cit.*, p. 207.

³² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omiliile la Facere (I)*, Omilia a XXXII-a, IX, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și scriitori bisericești”, vol. 21, EIBMBOR, București, 1987, p. 425.

³³ Ava Dorotei, *Ale celui între sfinți, părintelui nostru Dorotei. Felurite învățături lăsate ucenicilor săi când a părăsit mănăstirea Avei Serid și a întemeiat cu ajutorul lui Dumnezeu mănăstirea sa, după moartea Avei Ioan, proorocul, și după tăcerea desăvârșită a Avei Varsanufie*, XIII: „Despre trebuința de a răbda încercările fără tulburare și cu mulțumire”, în *vol. cit.*, p. 617.

³⁴ Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoiță*, Cuvântul XXIV: „Despre semnele și rodirile dragostei”, în *Filocalia...*, vol. X, p. 139.

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ Idem, *Cuvântul V: Despre depărtarea de lume și despre cele ce tulbură mintea*, în *vol. cit.*, p. 52.

³⁷ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre mărginita putere a diavolului*, Omilia a III-a, 7, în *vol. cit.*, p. 53.

Suferințele și pătimirile trecătoare – semne ale alegerii dumnezeiești, spre bucuriile viitoare și veșnice

Caracterizările pe care le fac Sfinții Părinți ai spiritualității ortodoxe necazurilor, încercărilor sau pătimirilor „fără de voie” sunt numeroase și vor să arate, în mod paradoxal, dincolo de neajunsurile pe care le creează, rolul lor pozitiv, în lucrarea de edificare duhovnicească.

Purtarea necazurilor cu răbdare și nădejde în ajutorul lui Dumnezeu este considerată o *cale privilegiată, aleasă, de dobândire a mântuirii*, pe care nu o străbat până la capăt și cu real folos decât puțini, după cum și necazurile constituie calea cea mai scurtă, mântuirea prescurtată. Aceasta este calea pe care au străbătut-o dreptii Vechiului Testament, Iov constituind exemplul cel mai convingător, apostolii, martirii, mucenicii, mărturisitorii, sfinții creștinești.

Purtarea necazurilor constituie urmarea lui Hristos, căutarea sfințeniei. În toate epocile, spune același Sfânt Ioan Gură de Aur, atât în Legea cea Veche, dar și în perioada Noului Legământ, „sfinții, proorocii, apostolii, mucenicii, cuvioșii și mărturisitorii nu au dus o viață liniștită și fericită, plină de plăceri și desfătări, de cinstire și slavă omenească, ci de sărăcie și lipsuri, de tristețe și supărare, de batjocură și de dispreț, de chinuri, terminată prin moarte amară”³⁸.

Pățimirile reprezintă calea cea strâmtă și anevoioasă, dar mult mai scurtă, prin care omul își poate dobândi mântuirea sufletului, „drumul prin suferință cu Hristos, la învierea cu Acesta”³⁹. De cele mai multe ori, omul este tentat să își trăiască viața din plin, prin toți porii ființei sale, să se înfrupte din belșug din cât mai multe din plăcerile pe care i le poate oferi viața și lumea prezentă și, de multe ori, chipurile în care înțelege să o facă nu sunt dintre cele mai virtuozitate. Multe dintre plăcerile oferite de lume și de trup poartă în ele otrava păcatului, din care omul gustă tot mai mult și tot mai des, proporțional cu mulțimea păcatelor sale.

Vorbind despre păcate și încercări, despre păcate și virtuți, Părinții duhovnicești ai spiritualității răsăritene învață că atât păcatul, cât și virtutea poartă în ele un amestec proporțional de durere și

³⁸ Idem, *Problemele vieții*, traducere de Cristian Spătăreanu și Daniela Filioareanu, Editura Egumenița, f.l., f.a., p. 273.

³⁹ Diac. prof. N. Balca, *Sensul suferinței în creștinism*, în „Studii Teologice”, anul IX (1957), nr. 3-4, p. 176.

de plăcere. Iar aceasta este o urmare a păcatului strămoșesc, care a introdus în viața omului căzut cercul vicios, alternanța dintre plăcerea mult căutată și durerea aflată.

Astfel, plăcerea iluzorie și, până la urmă, dulceața amară a păcatului, impregnată de „acul” muștrărilor de conștiință, se dobândesc prin lacrimi nevăzute și suspinuri mute ale sufletului. Cel mai adesea, ceea ce procură plăcere trupului se obține prin ignorarea, până la tăgăduire, a sufletului. Prilejurile de satisfacere a dorințelor trupului sunt, de multe ori, prin lipsa de cumpătare și din cauza exacerbării lor, ocazii de suferință pentru trup. În mod similar, adevăratele bucurii, înalte și curate, ale sufletului se dobândesc prin aspre nevoițe trupești, prin osteneala și asceza sa, întrucât, potrivit Sfinților Părinți, după căderea în păcat, în viața omului s-a instalat o „lege a trupului” și o „lege a duhului”, care se află într-o luptă surdă, căutând fiecare dintre ele să și-o supună pe cealaltă, chiar și cu prețul afectării unității de ființă din construcția umană.

Viața adevăratului creștin este una încercată, probată prin numeroase și tot mai puternice dificultăți. Primirea și depășirea acestora constituie o dovadă a atașamentului sufletului față de Dumnezeu, de la Care îi vine acestuia mângâierea, alinarea și răsplata sau, dimpotrivă, față de plăcerile iluzorii ale lumii și vieții prezente. Vorbind despre „focul ispitelor”⁴⁰ ca despre o formă de retragere povățuitoare a harului, a ajutorului dumnezeiesc, Cuviosul Nichita Stithatul apreciază că, prin intermediul acestora, Dumnezeu verifică „aplecarea sufletului”⁴¹, în sensul că observă astfel „cui se dăruiește el mai mult: Lui, Făcătorului și Binefăcătorului lui, sau simțirii lumii și lunecușului în plăceri?”⁴². Și, în funcție de alegerea făcută de om, Dumnezeu „sau le dă har îndoit celor ce sporesc în dragostea Lui, sau îi biciuiește cu aceste ispitiri și necazuri pe cei lipsiți de lucruri, până ce vor câștiga neplăcerea față de lucrurile văzute și nestatornice și vor spăla prin lacrimi amărăciunea de pe urma plăcerilor venite de la ele”⁴³.

⁴⁰ Cuviosul Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință. Suta a doua a capetelor naturale, despre curățirea minții*, în vol. cit., p. 261.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*.

Drama omului este aceea că el se simte prea legat și ancorat în viața prezentă și se raportează aproape exclusiv la realitățile ei, trecând cu vederea faptul că ea este doar un fragment din existența lui și că partea cea mai mare a ei o reprezintă viața veșnică. Și, din cauza acestei ignoranțe, consideră capitale experiențele vieții prezente, dând valoare absolută momentelor de bucurie prezentă și considerând că, astfel, a descoperit adevărata fericire, după cum orice experiență negativă sau tristă o consideră un real blestem, o condamnare.

Ceea ce trebuie să facă, însă, omul este să-și alcătuiască și să respecte o ierarhie morală autentică. În locul bunurilor materiale și trecătoare, să le așeze pe cele duhovnicești și veșnice, pe care, după cuvântul Mântuitorului Hristos, nu i le poate strica sau fura nici molia, nici rugina și nici hoții (Matei 6,19), iar viața prezentă să nu o trăiască din perspectiva „clipei”, pe care caută să o dilate, pentru a o umple cu cât mai multe pofte și plăceri, ci din perspectiva veșniciei. Multe dintre greșelile și păcatele pe care le săvârșește omul, izvoare ale suferințelor și bolilor de mai târziu, au drept cauză puțină meditație a lui asupra veșniciei și a ceea ce va trăi el în ea.

Omul vrea să trăiască din plin viața aceasta, parcă într-o negare totală a celei viitoare, iar modul în care înțelege cel mai adesea să o facă – păcătos sau pătimaș – îl face să descopere mai târziu că și-a risipit-o, a uzurpat-o și a pierdut-o, pentru că, mai devreme sau mai târziu, ajunge și el să constate iluzia și minciuna păcatului. Acesta i-a promis că îi va oferi totul, dar, după satisfacerea lui, sufletul descoperă minciuna acestuia, ajungând să trăiască sentimentul eșecului și al vidului spiritual, ca unul ce s-a lansat, s-a preocupat și s-a agitat spre săvârșirea lui, iar după apunerea acestuia, a rămas cu un gust amar și un sentiment al zădărniciiei, cauzat de discrepanța dintre ceea ce sperase să dobândească și ceea ce a obținut în fapt. Trăind în acest registru sărac al plăcerilor trupești, cu ignorarea celor înalte și superioare, omul își risipește și epuizează viața prezentă și, dacă până la sfârșitul ei nu se întoarce și nu se căiește, și-o pierde și pe cea viitoare.

În realitate, atitudinea omului ar trebui să fie exact cea contrară. Trăind din perspectiva dobândirii vieții viitoare, ostenindu-se și nevoindu-se să împlinească exigențele morale, ceea ce i-ar oferi o

veșnicie fericită, va descoperi efemeritatea și lipsa de reală consistență a plăcerilor și bucuriilor trecătoare și va căuta să le cultive pe cele spirituale. Dacă, în primul caz, omul își pregătește, chiar fără să realizeze acest lucru, trăirea în iad, înainte de a descoperi viețuirea autentică, în cea de-a doua situație, sufletul trăiește încă de aici și de acum, ca niște străfulgerări sau anticipări, ca pe niște preînchipuri ale celor ce vor să fie, bucuriile viitoare.

Ceea ce i se pare omului a fi bine aici, pentru această viață, nu trebuie, în mod obligatoriu să fie bun și din perspectiva vieții veșnice, după cum, în mod contrar, lucrurile pe care omul nu le prețuiește și nu le cultivă, neconsiderându-le a fi de valoare, i-ar putea oferi bucurii nepieritoare, dacă le-ar cultiva. Adesea, bucuriile prezente, dacă nu sunt trăite curat și înalt, se transformă în surse ale încercărilor și necazurilor viitoare, după cum și pătimirile sau suferințele actuale, dacă sunt trăite duhovnicește, cu mulțumire, răbdare, demnitate și noblețe sufletească, vor deveni izvoare inepuizabile de bucurie înaltă și curată, spre fericirea veșnică.

Socotind răbdarea necazurilor a fi „calea Apostolilor”⁴⁴, Sfântul Marcu Ascetul consideră că asumarea lor este o dovadă de discernământ duhovnicesc în raport cu propria persoană și de exersare spirituală, pentru că „tot necazul vădește aplecarea voinței, dându-i acesteia prilej să încline fie la dreapta, fie la stânga”⁴⁵, în sensul că prin acceptarea lui și prin purtarea lui cu demnitate și încredere fermă în ajutorul și răsplata din partea lui Dumnezeu, el îi este folositor omului, în timp ce încercarea de evitare și de eschivare, de refuz sau revoltă față de el îi este acestuia păgubitoare, atât în planul vieții acesteia, trupești și sufletești, cât și din perspectiva mântuirii și a vieții veșnice.

Sfântul Isaac Sirul, cel care a prezentat cum nimeni altul nu a reușit să o facă în spiritualitatea creștină rostul nevoințelor în urcușul duhovnicesc și în lucrarea de dobândire a desăvârșirii, vorbește despre toate aceste încercări ca fiind „toiagul ispitelor”⁴⁶ sau

⁴⁴ Sfântul Marcu Ascetul, *Despre cei ce cred...*, în *Filocalia...*, vol. I, p. 334.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 339.

⁴⁶ Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, Cuvântul I: „Despre aceeași temă și despre rugăciune”, în *vol. cit.*, p. 262.

„toiagul Judecătorului”⁴⁷ și învață că acestea constituie calea cea mai scurtă și sigură de apropiere de Dumnezeu. Lipsa lor deplină din viața omului îl face pe acesta să se asemene cu „o comoară nepăzită, cu un luptător dezarmat, cu o corabie lipsită de vâslele ei și cu un rai al cărui izvor de apă a secat”⁴⁸, odată ce, dincolo de a fi căi de slăbire și de șubrezire a lucrărilor trupului, ele sunt mijloace de exersare spirituală și de biruință în plan duhovnicesc. În fond, aceasta este semnificația fundamentală pe care le-o dă lor credința ortodoxă – de mijloace eficiente și cale scurtă sau concentrată de îndreptare a vieții, de ștergere a păcatelor și de eliberare din robia lor, atunci când acestea au caracterizat viața omului, până la experiența lor, sau de însuțită și înmiită răsplată din partea lui Dumnezeu, atunci când cel încercat este un aspru nevoitor, deprins și încercat în lupta împotriva răului și a păcatelor.

Sfânta Scriptură, cuvântul mântuitor al lui Dumnezeu, adresat omului pentru ca, prin împlinirea lui, să-și dobândească sfințenia, ceea ce în limbajul aceleiași spiritualități ortodoxe se numește „pătimire” sau dobândirea îndumnezeirii (*theosis*), ne vorbește despre răsplata pe care o vor primi cei drepti în Împărăția lui Dumnezeu, cei care „prin răbdarea lor și-au câștigat sufletele lor (Luca 21, 19), cei care s-au mântuit „răbdând până la capăt” (Matei 10, 22). În dragostea Sa nesfârșită, în bunătatea infinită care Îl caracterizează, Dumnezeu nu trece cu vederea nici chiar cele mai mici nevoințe ale omului. Ceea ce lumii și omului li se pare adesea illogic, nesemnificativ sau fără reală importanță, dar s-a dobândit prin osteneală și stăruință, are o cu totul altă semnificație din perspectiva lui Dumnezeu. Dacă El prețuiește toate aceste eforturi ale omului, în funcție de răbdarea și smerenia lui, atunci când le răsplătește o face cum doar El o poate face: însuțit și înmiit. Prin urmare, omul încercat trebuie să aibă permanent convingerea că prin necazurile și suferințele prezente lucrează și dobândește propria mântuire, că toate experiențele triste sau negative din viața sa, oricât de numeroase

⁴⁷ *Ibidem*, Cuvântul LXXI: „Despre cele prin care poate dobândi cineva schimbarea înțelesurilor ascunse împreună cu schimbarea viețuirii celei din afară”, în *vol. cit.*, p. 359.

⁴⁸ *Ibidem*, Cuvântul LXXXV: „Despre felurite teme. Prin întrebări și răspunsuri”, în *vol. cit.*, p. 426.

sau de dureroase ar fi ele, își vor afla odată și odată sfârșitul, însă, dincolo de această graniță a vieții și suportabilității, sufletul este condus de sfinții îngeri în Împărăția lui Dumnezeu, o existență fericită, de comuniune cu Dumnezeu și cu toți cei bineplăcuți Lui, care, prin bucurii sau prin necazuri, și-au dobândit mântuirea. Așadar, elementul fundamental pe care îl aduce creștinismul în abordarea acestei probleme de importanță capitală atât pentru viața prezentă, cât și pentru cea viitoare îl constituie valorificarea și valorizarea lor, extragerea sau exploatarea semnificațiilor pozitive și mântuitoare ale lor.

Experiența vieții omenești, în general, demonstrează realitatea și universalitatea durerii, a bolii și a suferinței, a necazurilor, încercărilor și pătimirilor umane. Nu există om care, în viața prezentă, să nu fi gustat mai mult sau mai puțin din cupa aceasta amară a încercărilor, să se poată lăuda că a cunoscut, de la naștere și până la moarte, doar bucurii și împliniri, după cum, tot așa, nu există ființă umană care să nu fi cunoscut, în viața aceasta, decât necazuri, suferințe și dureri. Pe undeva, în viață, ele se împletesc. Părintele Dumitru Stăniloae surprindea cu multă sensibilitate duhovnicească această realitate a vieții creștine, spunând că „de pe dealurile bucuriilor – în văile necazurilor, așa decurge viața omului duhovnicesc; dar ea înscrie un real progres în aceste alternanțe. Bucuriile pentru răbdare sunt tot mai curate, mai spiritualizate, mai nepătate de mulțumirea de sine; necazurile sunt tot mai ferm răbdate. Propriu-zis, bucuriile sunt domolite de siguranța necazurilor ce vor veni, iar necazurile răbdate cu amestec de seninătate, de răs interior, cum ar zice Ioan Scărarul, pentru siguranța bucuriilor ce vor veni la rând. Deci, oricât de stricătioase ar fi împrejurările externe în care se desfășoară viața omului duhovnicesc, launtric, ea a ajuns la un fel de nivelare, care îi dă o statornică liniște. E tăria spiritului în fața valurilor lumii”⁴⁹.

Ceea ce trebuie să facă omul, atât în situația celor dintâi – bucuriile –, cât și în cazul suferințelor, este să le exploateze pozitiv, să le lege de scopul esențial al vieții sale: mântuirea. Bucuriile să caute să le permanentizeze, curățându-le de tot ceea ce poate fi

⁴⁹ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea Ortodoxă. Ascetica și Mistica*, EIBMBOR, București, 1992, p. 142.

păcătos și pățimas; necazurile să le depășească printr-o conduită pozitivă, care să nu îi paralizeze voința și să îi întunece existența, ci să îl ajute să privească dincolo de ele și chiar dincolo de viața aceasta, la fericirea viitoare și veșnică.

Bucuria și necazul, durerea și alinarea, suferința și mângâierea sunt constante, ba chiar dominante ale vieții acesteia. Creștinismul și creștinul adevărat nu le caută și nu le dorește în ele însele, pentru că niciodată nu este convins asupra puterilor și conduitei sale în fața lor, dar, odată instalate, trebuie să caute să le valorifice și să le fructifice, să facă „filosofia vieții” și a „bolii”, cum spun Sfinții Părinți, adică să caute să afle din ce cauză au venit acestea asupra sa, de ce în chiar acel moment al vieții sale, uneori cel mai fericit, ce vor ele să-i spună sau să-i vestească și care trebuie să fie conduita sa pentru a le elimina sau a le limita puterea, iar când acest lucru nu mai este posibil, cum poate să desprindă, chiar și din cele mai nefericite și dificile momente, evenimente sau stări ale vieții sale, concluzii potrivite, care să îl ajute să le înfrunte și să meargă mai departe, frământându-se tot mai puțin, măcar din punct de vedere duhovnicesc, dar folosindu-se de ele cât mai mult cu putință.

Cuviosul Nichita Stithatul consideră încercările „paharul amărăciunii judecăților lui Dumnezeu”⁵⁰ și afirmă că fiecare bea din acesta în funcție de păcatele sale, de mulțimea și consistența acestora. Astfel, „dacă materia păcatului aflătoare în noi poate fi ușor tămăduită și înlăturată, fiind alcătuită din gânduri iubitoare de plăcere sau de viață, paharul încercărilor, care ni se dă de către Doctorul sufletelor noastre, este amestecat cu milă, ca unora ce suntem ispițiți de gânduri omenești și suferim încă cele omenești. Dar dacă este o materie greu de vindecat și zace în adânc și lucrează putreziciunea spre moarte, fiind alcătuită din gânduri de trufie și de mândria cea mai mare, ni se dă paharul în toată asprimea mâniei, ca boala mistuită și subțiată de focul ispitelor ce vin una după alta să se depărteze din sufletele noastre, prin smerenia ce o aduc. Spălând astfel sărăturile gândurilor prin lacrimi, ne vom arăta curați, în lumina smereniei, Doctorului sufletelor noastre”⁵¹.

⁵⁰ Cuviosul Nichita Stithatul, *Cele 300 de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință. Suta a doua...*, p. 265.

⁵¹ *Ibidem*.

Identificând aceleași două căi de îndreptare a omului și de întoarcere a lui din robia păcatului și a patimilor: blândețea și asprimea, Cuviosul Paisie Aghioritul învață că „în încercări se ascunde o taină: cea a iubirii lui Dumnezeu”⁵². Cuviosul Părinte, apreciind că „pentru ca să meargă cineva în Raiul cel dulce trebuie să mănânce aici multe amărăciuni, ca să primească în mână pașaportul încercărilor”⁵³, consideră că suportarea lor este *cea mai înaltă harismă, cel mai important dar* pe care îl poate dobândi omul sau, cum spune el, „crucile încercărilor sunt mai presus de talanții”⁵⁴, de harismele pe care ni le dă Dumnezeu.

Necazurile sunt „medicamente amare”⁵⁵, pe care Dumnezeu i le oferă omului spre însănătoșirea sufletului, „antibioticul pe care ni-l dă Dumnezeu pentru bolile sufletului nostru și care ne ajută mult duhovnicește”⁵⁶. „Daruri ale lui Dumnezeu”⁵⁷, necazurile și bolile sunt considerate „examene pentru cealaltă viață”⁵⁸, „binefaceri mari, odată ce sufletul omului este asemănat cu aurul cel mai de preț, iar încercările și bolile – cuptorul și focul prin care acesta se probează și se curăță”⁵⁹. Din acest motiv, purtarea sau răbdarea lor este o adevărată „sărbătoare” a sufletului, prin care creștinul dobândește alinare și mângâiere.

Încercările și pătimirile fără de voie reprezintă „crucea de fiercare zi”⁶⁰, „calea lui Dumnezeu”⁶¹, pe care o străbat toți cei care doresc să I se asemene în virtute și să dobândească mântuirea.

Sfântul Ioan Gură de Aur consideră încercările a fi „între cele mai mari binefaceri”⁶² și dovadă a Proniei „îndurătoare a lui

⁵² Cuviosul Paisie Aghioritul, *op. cit.*, p. 209.

⁵³ *Ibidem*, p. 205.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 208.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 215.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 216.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 212.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 213.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 226.

⁶⁰ Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoiță. Cuvântul V: Despre depărtarea de lume și despre toate cele ce tulbură mintea*, în *vol. cit.*, p. 42.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvânt la 26 octombrie, ziua Sfântului Marelui Mucenic Dimitrie*, în *vol. Predici la duminici și sărbători*, traduse și orânduite după duminicile și sărbătorile anuale ale Bisericii Ortodoxe de Episcopul de Roman, Melchisedek, ediția a II-a, Editura Bunavestire, Bacău, 1997, p. 205.

Dumnezeu⁶³ și aceasta întrucât „Dumnezeu este bun și plin de dragoste, nu numai când ne face bine, ci și când ne pedepsește”⁶⁴, după cum tonul aspru sau pedeapsa față de un copil neascultător nu sunt dovezi ale urii sau indiferenței unui părinte iubitor, ci ale grijii și preocupării lui față de corijarea copilului.

Prin „cuptorul suferințelor”⁶⁵ și prin „focul nenorocirilor”⁶⁶, omul se eliberează de efectele păcatelor sale și își dobândește mântuirea sufletului. Toate necazurile și pătimirile sunt nu doar o formă de „certare îndreptătoare”⁶⁷, din partea lui Dumnezeu, ci prilejuri de autocunoaștere și, astfel, de smerire înaintea Lui și a semenilor. „Proba feluritelor necazuri”⁶⁸ constituie o adevărată „mucenicie” a conștiinței⁶⁹, iar celui care le depășește duhovnicește i se socotește în loc de asceză sau de nevoie la care a fost chemat, dar pe care nu a împlinit-o. De altfel, omul are prilejul să observe, pe parcursul vieții sale, și uneori chiar foarte de timpuriu, că dacă nu s-a ostenit de bună voie, mai ales atunci când situația, starea de sănătate sau tinerețea îi ofereau această posibilitate, se va căi, va fi constrâns mai târziu să suporte această lipsă de discernământ, prin nevoie, boli, suferințe și neputințe fără de voie.

Într-o exprimare de o profunzime duhovnicească deosebită, Cuviosul Paisie Aghioritul ne încredințează că „atunci când trupul suferă, sufletul se sfințește. Boala face să ne doară trupul, această casă a noastră făcută din pământ, dar astfel se va bucura mult stăpânul ei, adică sufletul nostru, în palatul ceresc pe care ni-l pregătește Iisus Hristos”⁷⁰. Prin smerenia spre care conduce, suferința trupească ajută la vindecarea bolii duhovnicești⁷¹. Celui care o rabdă cu nădejde, boala i se face o adevărată „sărbătoare”⁷².

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ Idem, *Problemele vieții*, traducere de Cristian Spătăreanu și Daniela Filio-reanu, Editura Egumenița, f.l., f.a., p. 30.

⁶⁶ Idem, *Primele patru omilii despre statui. Omilia a IV-a*, traducere din original de Stoenescu Apostol, Noua Tipografie „Profesională” Dimitrie C. Ionescu, București, 1908, p. 72.

⁶⁷ Sfinții Varsanufie și Ioan, *op. cit.*, p. 282.

⁶⁸ Simeon Metafrastul, *op. cit.*, p. 371.

⁶⁹ Sfântul Petru Damaschinul, *op. cit.*, p. 274.

⁷⁰ Cuviosul Paisie Aghioritul, *op. cit.*, p. 228.

⁷¹ *Ibidem*, p. 226.

⁷² *Ibidem*, p. 235.

Prin toate aceste slăbiciuni, dureri și neputințe, învață Sfântul Ioan Gură de Aur, „pedepsește Dumnezeu trupul, ca să se înțelepțească sufletul”⁷³. Atunci când sunt efecte ale păcatelor personale, chiar și dacă urmările nefaste ale acestora nu pot fi deplin eliminate, ele ajută la dobândirea sănătății sufletului. Când însă cei încercați sunt nepătimitori, deși nimeni nu se poate considera fără de păcat, încercările permise li se fac prilej de răsplată și de încununare din partea lui Dumnezeu. Însă, sensul pe care îl dă Spiritualitatea Ortodoxă nepătimirii nu este acela de lipsă a ispitelor sau încercărilor. Nepătimitor cu adevărat nu este cel neispitit, ci acela care, crunt fiind ispitit, biruiește tentațiile, statornicindu-se astfel în lupta împotriva păcatelor și în lucrarea virtuților. Prin fiecare necaz și încercare suportată de aceștia cu noblețe și mulțumire, Dumnezeu le înfrumusețează și le împodobeste cununa fericirii veșnice.

Cu o astfel de înțelegere duhovnicească, Sfântul Ignatie Briancianinov consideră prezența necazurilor „semn al alegerii dumnezeiești”⁷⁴, pentru că nu le este dat tuturor a le accepta, a le primi și a le birui. „Medicamente amare”⁷⁵, încercările și suferințele sunt numite de Părinții cei duhovnicești binecuvântări, daruri și examene pentru cealaltă viață⁷⁶. Omul trebuie, mai degrabă, să mediteze și să se întristeze nu atunci când este încercat, pentru că încercarea este semn al „cercetării” și „alegerii” din partea lui Dumnezeu, al chemării la „lupta cea bună” (II Timotei 4, 7) împotriva păcatelor și spre dobândirea bucuriei veșnice, ci atunci când, trăind în păcate și în fărădelegi, aparent fără nici un fel de efecte, i se pare că toate merg bine și ar fi la locul lor. Aceasta este liniștea dinaintea furtunii, „păruta” sănătate, care face loc morții spirituale, sub forma păcatelor, și din care el nu se trezește decât printr-o zguduire a întregii sale ființe, proporțională cu răutățile săvârșite, printr-un cutremur

⁷³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre mărginita putere a diavolului. Omilia I, 4*, în *vol. cit.*, p. 15.

⁷⁴ Sfântul Ignatie Briancianinov, *Cuvânt de mângâiere către mireni și monahii necăjiți*, în *vol. Akedia, fața duhovnicească a deprinderii. Cauze și remedii*, traducere din limba rusă de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Cartea Ortodoxă, București, 2010, p. 182.

⁷⁵ Cuviosul Paisie Aghioritul, *op. cit.*, p. 215.

⁷⁶ *Ibidem*, p. 213.

stihial, recreator⁷⁷, care să-i dea de gândit profund atât asupra vieții sale prezente, cât mai ales asupra celei viitoare, conducând la pocăință sau *metanoia*, adică la întoarcerea nu doar a minții sau a gândurilor sale, ci la schimbarea profundă a întregii sale ființe.

Încercările, necazurile, bolile, suferințele trebuie văzute ca un semnal de alertă, care ne atrage atenția, cel mai adesea la nivel somatic sau trupesc, asupra dezechilibrelor spirituale. Atunci când omul conștientizează acest lucru și le remediază, iese repede și mai ușor din toate aceste pătimiri. Când, însă, ignoră aceste avertismente, singur și le înmulțește și le agravează, îndreptându-se către prăbușirea în păcate și mai mari și, astfel, în dureri și suferințe înspăimântătoare.

⁷⁷ Dumitru Stăniloae, *Isus Hristos sau restaurarea omului*, ediția a II-a, Editura Omniscope, Craiova, 1993, p. 95.